

Third World Congress on Positive Psychology (IPPA 2013). - Westin Bonaventure - Los Angeles, CA, USA. - June 27-30, 2013.

Шульженко А.Е. Показатели эмоциональной стойкости студентов как компонента психологической готовности к работе с аутичными детьми

В статье рассматривается феномен эмоциональной стойкости как психологический показатель готовности будущих специалистов (коррекционных педагогов, специальных (практических психологов, логопедов, реабилитологов, тренеров, аниматоров) и родителей к взаимосвязи с аутичными детьми. Представлено и проанализировано результаты констатирующего эксперимента, в котором участвовали студенты направления специального образования. Определены личностные показатели (профили) эмоционально стойких и эмоционально нестойких студентов. Дана качественная характеристика их ответственности, эмоциональных волнений, ценностей, самооценки, мотивации на успех. Проанализировано причины возникновения замкнутости, неконтактности, скептицизма, негативного эмоционального отношения к учёбе в группе эмоционально нестойких студентов. Поскольку для взаимодействия и коррекционной работе с аутичными детьми требуются толерантность, сдержанность, самоконтроль над эмоциями, взвешенность, коммуникабельность, мотивация на успех, представлена психодиагностика этих показателей в обеих экспериментальных группах. В результате этой проверки определены психологические личностные показатели, что зависит от уровня эмоциональной стойкости студентов.

Сделан вывод, что для взаимодействия будущему специалисту необходима системная работа с собой в рамках высшего учебного заведения чтобы преодолеть те негативные черты что блокируют и преграждают его показатели психологической и специальной готовности.

Зроблено висновок, що для взаємодії майбутньому фахівцеві необхідна системна робота над собою в межах вищого навчального закладу, щоб подолати ті негативні риси що блокують і перешкоджають його психологічній та фаховій готовності.

Ключевые слова: эмоциональная стойкость, студенты, будущие специалисты, психологические показатели, аутичные дети, коррекция интеллекта.

Shul'zhenko O.Y. Emotional stability indicators of students as a component of psychological readiness to work with autistic children

The article is devoted to the phenomenon of emotional stability as a psychological factor of future specialists (special education teachers, psychologists, speech therapists, rehabilitators, coaches, animators) and parents to interact with autistic children. Presented and analyzed results of ascertaining experiment which involved students direction of training Special Education. It is found personal indicators (profiles) of emotionally stable and emotionally unstable students. Presented qualitative characteristics of their responsibility, emotional experiences, values, self-esteem, motivation to succeed. Analyzed the causes of closing, skepticism, negative emotional attitude to learning in a group of emotionally unstable students.

As for the cooperation and correctional work with children autism spectrum required tolerance, moderation, self-control of emotions, balance, communication, motivation to succeed, conducted psychodiagnostic of these parameters in both treatment groups. As a result of this research revealed psychological personality indicators, depending on the level of emotional stability of students.

It is concluded, that for interaction of future specialist is needed a systematic work with itself within the university to overcome the negative traits, that block and prevent its psychological and professional readiness.

Keywords: emotional stability, students, future professionals, psychological indicators autistic children.

Стаття надійшла до редакції 30.10.2016 р.

Статтю прийнято до друку 07.11.2016 р.

Рецензент: д.психол.н., проф. Руденко Л.М.

УДК 376-056.262:159.947

Ярич О.Я.

**ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ВОЛЬОВИХ ЯКОСТЕЙ
В ЗАГАЛЬНІЙ ПСИХОЛОГІЇ ТА ТИФЛОПСИХОЛОГІЇ**

У статті представлено аналіз та узагальнення особливостей вивчення вольових якостей, проаналізовано підходи до розуміння самого поняття вольових якостей, змісту і механізму їх прояву та цілісної характеристики. В психології склалися різні підходи до розуміння самого поняття вольових якостей. Умовно можна виділити два підходи до класифікацій вольових якостей. Перший пов'язаний з визначенням основних функціональних проявів, другий - за значимістю для професійної діяльності. Відзначені зовнішні та внутрішні фактори розвитку вольових якостей. До внутрішніх віднесено: індивідуально - типологічні особливості нервової системи, вікові та статеві особливості. До зовнішніх: різні умови життєдіяльності та виховання. Висвітлено дослідження сучасних тифлопсихологів які показали, що вольові якості сліпої дитини розвиваються з раннього віку під впливом виховання і базуються на формуванні її потребно-мотиваційної сфери, а також вплив розвитку вольових якостей слабозорих дошкільників на особливості їх емоційної сфери. Потребова сфера в одних випадках, маючи обмеження у зорових стимулах, викликає відмову від діяльності, у інших, потреба (як нестаток у чомусь, а в даному випадку - нестаток інформації) викликає мотивацію (усвідомлення потреби), а надалі і мотив (обґрунтування рішення) діяльності. Визначено фактори, що детермінують розвиток вольових якостей.

Ключові слова: воля, вольові якості, вольові дії, потребно-мотиваційна сфера, вольові зусилля, регулятивно-

активувальна функція.

Прояв волі пов'язаний з перебігом різноманітних вольових процесів і вольових станів, використанням особистістю певних вольових якостей. Актуальність вольових процесів наявна на всіх етапах вольового акту, зокрема в ситуаціях, коли необхідно мобілізувати вольові зусилля для виконання певного завдання або коли виникає потреба для досягнення заданої мети.

У сучасних психологічних дослідженнях волі вагома частка належить роботам, в яких вчені намагаються розкрити її прояви з позиції вольових якостей. Водночас, переважна більшість фахівців при вивченні вольових якостей не уточнює їх розуміння, що суттєво ускладнює процес їх пізнання. Лише в окремих роботах вчені роблять спробу дати власне трактування вольовим якостям. Так, змістовне визначення цього поняття дав Є.П. Ільїн, визначивши вольові якості як особливості вольової регуляції, які проявляються в конкретних специфічних умовах, що обумовлені характером труднощів, що долаються.

Вивчаючи вольові якості, В.А. Іванніков, Є.В. Ейдман за особливістю прояву виділяють ситуативні та постійні їх характеристики. Схожу позицію ми зустрічаємо при вивченні вольових якостей Н.Б. Стамбуловою, де розглядаються два параметри вольових якостей: вираженість (наявність та стійкість прояву) та генералізованість (універсальність, широта якості).

З приводу проблеми класифікації вольових якостей можна відзначити відсутність єдиного підходу серед фахівців. У роботах переважно наводяться авторські підходи до узагальнення та класифікації вольових якостей (В.К. Калін, В.В. Нікандров, А.Ц. Пуні, П.А. Рудик, В.І. Селіванов, Е.П.Щербаков та ін. [4]).

Так, ряд вчених намагаються класифікувати вольові якості, пов'язуючи їх з визначенням основних функціональних проявів волі. Об'єктивним критерієм для розмежування функцій вольових якостей, на думку В.І.Селіванова, є динаміка процесів гальмування та збудження. Автор поділяє вольові якості на ті, які викликають імпульс до прояву активності, прискорення або посилення розпочатої дії (збудження), та ті, які уповільнюють та послаблюють активність (гальмування). До першої групи він відносить ініціативність, рішучість, сміливість, енергійність, хоробрість, до другої – витримку, витривалість, терпеливість. За таким самим критерієм класифікує вольові якості Ф.Н. Гоноболін, але якості, які вчений відносить до виділених груп, дещо інші. Так, до групи якостей, які пов'язані з активністю належать рішучість, сміливість, наполегливість та самостійність, якості, які пов'язані з гальмуванням небажаних дій - витримка, витривалість, терплячість, дисциплінованість та організованість.

Дещо інший підхід, але на користь розвитку попереднього, наводиться в дослідженнях В.К. Каліна [2], де за основу була взята регуляція свідомістю проявів активності. Вчений виділив базальні (первинні) та системні (вторинні) вольові якості. Функціональні прояви базальних вольових якостей виражаються у односпрямованих регуляторних діях свідомості, які здійснюються в формі вольового зусилля та спрямовуються на підвищення рівня активності, підтримки необхідного рівня активності, зниження рівня активності. На основі цього вченим до базальних вольових якостей віднесено енергійність, терпеливість, витримку та сміливість.

Цікавий підхід до систематизації вольових якостей запропонував С.Л.Рубінштейн. На його думку, найважливішою вольовою якістю є ініціативність, яку вчений співвідносить з початковим етапом вольової дії. Далі необхідними для прояву волі виступають самостійність та незалежність. На етапі прийняття рішення важливу роль відіграє рішучість, яка проявляється в швидкості, впевненості та твердості. При виконанні дій суттєвими вольовими якостями виступають енергійність та наполегливість [5].

На думку В.І. Селіванова, також об'єктивною основою для класифікацій вольових якостей є певні стадії у вольовому вчинку, але, на відміну від поглядів С.Л. Рубінштейна, М. Брихцина та інших, він підкреслює, що вольові якості особистості проявляються на всіх стадіях дії, але з різним ступенем вираженості.

Аналізуючи праці зарубіжних вчених М.А.Маракушкіна, Є.В.Ейдман, В.А.Іванніков вказують на дещо інші підходи до визначення вольових якостей А.І.Щербаков. Автор виділяє серед них основні та відносить до них цілеспрямованість, ініціативність, організованість, дисциплінованість, завзятість, наполегливість, сміливість, рішучість, витримку, самовладання, хоробрість, мужність. В розвиток такого

підходу окремі фахівці відносили до основних вольових якостей самостійність (П.М. Якобсон, В.А.Крутецький та ін.), ретельність у виконанні (К.К. Платонов, Г.Г. Голубев), впевненість (П.А. Рудик).

Розглядаючи вольові якості, Є.П. Ільїн розподіляє їх на два класи:

- власне-вольові, в яких виділяє дві групи: пов'язані з цілеспрямованістю (терплячість, завзятість, наполегливість) та самовладанням (сміливість, витримка, рішучість);
- морально-вольові (самостійність та ініціативність, дисциплінованість та організованість, старанність та енергійність, героїзм та мужність, цілеспрямованість та самовладання).

Аналізуючи різноманітні класифікації щодо вольових якостей залежно від провідного компоненту, можна виділити дві великі групи:

1. класифікації, за основу яких був взятий функціональний компонент прояву волі, вольової регуляції, вольових дій (Ф.Н. Гоноволін, В.К. Калін, В.В. Нікандров, С.Л. Рубінштейн, В.І. Селіванов та ін.)

2. класифікації, побудовані на основі значущості вольових якостей для практичної діяльності (П.А. Рудик, А.Ц. Пуні, Є.П. Щербаков та ін.) [1,4].

Щодо характеристики вольових якостей, то вона теж потребує уточнення. В цьому аспекті В.І.Селіванов вказує, що в будь-якій вольовій якості необхідно розрізнити дві взаємопов'язані сторони: 1) спонукання і відповідні їм цілі особистості та 2) сама поведінка (діяльність) особистості, яка є засобом реалізації цих цілей.

Важливим є узагальнення характеристики конкретних вольових якостей. Так, за даними В.І.Селіванова, цілеспрямованість є головною вольовою якістю особистості, яка визначає напрямок і рівень всіх інших проявів волі людини. Вчений виділяє два види цілеспрямованості:

- стратегічну – вміння людини в своєму житті керуватися певними ідеалами і принципами;
- оперативну – вміння ставити чіткі цілі для окремих дій і не відхилитися від цих цілей при їх виконанні.

У роботах Г.С. Костюка цілеспрямованість визначається як уміння людини керуватися в своїх діях і вчинках загальними стійкими цілями, обумовленими твердими переконаннями. Властивим для цілеспрямованості, на думку вченого, є існування загальних, стійких, часто віддалених цілей, яким підпорядковуються конкретні, поодинокі цілі.

Необхідно виділити якість, що має назву "завзятість", хоча в більшості досліджень вона виступає синонімом наполегливості або певним її відтінком. Так, зокрема в дослідженнях А.Ц. Пуні, а потім і в Н.Б. Стамбулової ми зустрічаємо подвійну вольову якість - наполегливість та завзятість.

Є.П. Ільїн для розмежування цих двох термінів дає таке визначення завзятості: "прагнення досягти "тут і тепер", тобто одномоментно, бажаного або необхідного, в тому числі успіху в діяльності, не зважаючи на існуючі труднощі та невдачі".

Важливе місце в системі вольових якостей займає рішучість. Є.П. Ільїн визначає її як здатність людини швидко приймати рішення і приступати до його здійснення в значущій для неї ситуації, особливо при наявності невпевненості та страху. Погоджуючись з таким визначенням рішучості, В.К. Калін зазначає, що на його думку, це не тільки здатність, але й вміння.

Г.С. Костюк вказує, що рішуча людина повинна приймати рішення своєчасно, обдуманно та твердо.

Можна зазначити, що основними характеристиками рішучості вчені виділяють швидке прийняття рішення та втілення його в життя.

Разом з рішучістю вчені (В.І. Селіванов, А.Ц. Пуні, Н.Б. Стамбулова та ін.) розглядають сміливість, яка проявляється при виконанні прийнятого рішення, співвіднесеного з певним ризиком.

Відносячи сміливість до базальних (первинних) якостей особистості, В.К. Калін розглядає її як функціональний прояв свідомості, який забезпечує стійкість психіки в небезпечних ситуаціях та проявляється в стримуванні проявів емоцій страху, побоюванні тощо.

Ініціативність визначається В.І. Селівановим як здатність і вміння людини за власним починанням здійснювати дії та вчинки та пов'язується з проявами суспільної активності та прагненням людини змінити навколишній світ. Властивим для ініціативності, на думку вченого, виступають тільки обмірковані починання, яким передують чітке усвідомлення мети, усвідомлений вибір засобів її досягнення

та свідоме виконання. Як зазначає Г.С. Костюк, ініціативність - це вміння знаходити нові нешаблонні рішення та засоби їх здійснення.

На думку Е.Г. Ширяєвої, ініціативність детермінує вольову активність та обумовлюється мотиваційною та руховою сферами.

Самостійність розглядається В.І. Селівановим як вміння без сторонньої допомоги виконувати дії та підкорення своєї поведінки власним переконанням. Схоже визначення самостійності дав Є.П. Ільїн. К.К. Платонов та Г.Г.Голубева (1973) вважають, що це здатність працювати без сторонньої допомоги незалежно від того, виконується робота за завданням керівника чи за власною ініціативою.

Інакше розуміють самостійність А.Г. Ковальов і В.Н. Мясіщев, К.Н. Корнілов та ін. Вони вважають, що її характеризує те, що людина не боїться приймати рішення, не піддається чужому впливу та має самокритичність.

Досліджуючи самостійність, С.В. Чербовська визначає таку структуру та найбільш типові вміння до кожного з її компонентів:

- емоційно-мотиваційний (уміння зосереджуватися, уміння емоційного реагування, вміння досягати, вміння проявляти волю);
- інтелектуальний (уміння: гнучкості мислення, бачити проблему, оцінювати, передбачувати результат);
- регуляторно-орієнтаційний (вміння: загальнонавчальних дій, слідувати етапам навчальної діяльності, орієнтації в освітньому просторі, саморегуляції);
- соціально-комунікативний (вміння: комунікації, активності, взаємодії, створити образ майбутньої професійної діяльності) [4].

Узагальнюючи наведені положення, можна стверджувати, що самостійність – це здатність людини без сторонньої допомоги, відповідно до власних переконань здійснювати діяльність.

Терплячість як вольову якість ввів Є.П. Ільїн, розмежувавши її з витримкою. Розглядаючи терплячість як один з проявів терпіння, вчений відводить їй місце в таких видах діяльності: діяльність з витривалістю до навантажень, та вольові зусилля, які спрямовані на подолання станів, що перешкоджають продовженню фізичної роботи.

Є.П. Ільїн визначає терплячість як одноразову тривалу протидію несприятливим факторам. В.К. Калін окреслює терплячість як здатність підтримувати за допомогою додаткового вольового зусилля напруженість (інтенсивність) роботи на заданому рівні при виникненні внутрішніх умов, які перешкоджають цьому.

Важливим показником для визначення терплячості є почуття втоми. Це почуття може бути вихідною точкою виміру часу терпіння, за яким визначають терплячість. Узагальнюючи результати досліджень різних вчених (М.Н. Ільїна, В.Д. Гаврилов та ін.) Є.П. Ільїн стверджує, що час терпіння є особистісною вольовою характеристикою.

Близькою до терплячості є така вольова якість як витримка – здатність вольовим зусиллям швидко уповільнювати надлишкову активність, стримувати і тамувати непотрібні в даний момент почуття, думки, звички (В.К. Калін, В.І. Селіванов). Вона також трактується як вміння гальмувати небажані спонукання і не припускати дій, що перешкоджають досягненню поставленої мети.

Необхідно зазначити, що в роботах Ф.Н.Гоноболіна, А.Ц.Пуні, Н.Б.Стамбулової витримка розглядається в поєднанні з самовладанням.

Таким чином, підводячи підсумок, можна зазначити, що в психології склалися різні підходи до розуміння самого поняття вольових якостей, змісту і механізму їх прояву та цілісної характеристики. Умовно можна виділити два підходи до класифікацій вольових якостей. Перший пов'язаний з визначенням основних функціональних проявів, другий – за значимістю для професійної діяльності.

В українській тифлопсихології І.М.Некрасова [3, с. 20-24] досліджувала, зокрема, вплив розвитку вольових якостей слабозорих дошкільників на особливості їх емоційної сфери. Встановлено, що у дошкільників, які мають порушення в емоційній сфері (афективну поведінку) спостерігаються недоліки самоконтролю та ускладнення при формуванні основ рефлексивної поведінки. Це є наслідком високої емоційно-вольової розгальмованості, імпульсивної поведінки та слабкості вольової активності. Як наслідок, слабозорі діти, у поведінці яких спостерігається афективні розлади як відхилення

вторинного характеру, справляють враження нестриманих, педагогічно занедбаних, нетактовних. Такі оцінки вони отримують не лише від сторонніх людей, а й від власних батьків, які, прагнучи виправити "свої помилки" у вихованні, застосовують покарання, мотиви яких діти не розуміють.

Сучасні дослідження тифлопсихологів показали, що вольові якості сліпої дитини розвиваються з раннього віку під впливом виховання і базуються на формуванні її потребно-мотиваційної сфери. У дітей потребова сфера в одних випадках, маючи обмеження у зорових стимулах, викликає відмову від діяльності, у інших, потреба (як нестатку у чомусь, а в даному випадку – нестаток інформації) викликає мотивацію (усвідомлення потреби), а надалі і мотив (обґрунтування рішення) діяльності.

В роботах Синьової Є.П. [6] зазначається, провідна роль мотиваційної сфери в діяльності особистості, визначається завданнями, які стоять перед нею, розумовими якостями, за допомогою яких особистість озброюється засобами реалізації своїх задумів і прагнень. У деяких дослідках з'ясовуються взаємозв'язки між прагненнями особистості й засобами, якими вона володіє, між інтересами, нахилами і здібностями, між характером і талантом.

Так, досліджено, що одним з мотивів поведінки молодшого дошкільника є мотив спілкування з дорослими. Спираючись на ці висновки тифлопсихологів, тифлопедагоги радять використовувати їх для розвитку інтересу і мимовільної уваги до близької людини з тим, щоб здійснювати введення нових форм мотивації діяльності. В молодшому дошкільному віці переважно використовується мовне спілкування з дорослими, а в середньому дошкільному вже більш складні форми виховання: заохочення, позитивна оцінка зусиль та їх результатів. Надалі на цій основі виникає можливість створення більш високої мотивації поведінки.

Дослідженнями А.Ф. Самойлова встановлено, що мотивами, які спонукають молодших сліпих школярів до розгортання активної діяльності, є безпосередній інтерес до змісту і форм навчання, а в інтелектуальній самостійності – розуміння поставленої мети, співвідношення її із засобами виконання – операціями, діями, знаннями. Тому формування мимовільності психічних процесів у сліпих вимагає специфічних корекційних методів при організації їх діяльності, постановки цілей і задач, формування дій і операцій, які впливають на вироблення мотиву (обґрунтування рішення) діяльності.

Дослідженнями В.П. Гудоніса було визначено мотиви навчання робітників підприємств Товариства сліпих. Виявилось, що вони збігаються з мотивами учнів масових шкіл. Це – прагнення підвищити культурний рівень і розширити світогляд, бажання вступити до технікуму, допомагати дітям, не відставати від товаришів.

В основі мотивів лежать потреби. У тифлопсихології були ідеї про наявність диспропорційності в розвитку біологічних та соціальних потреб у незрячих. Так, дехто з учених наполягав на тому, що порушення зору спричиняють переважання біологічних потреб, особливо при тотальній сліпоті, коли проявляються, а в окремих випадках і домінують такі біологічні потреби, як потреба в їжі, сексуальна потреба та ін. Сучасна тифлопсихологія довела, що формування потреб визначається не соматичним станом людини, а соціальними умовами її життєдіяльності, специфікою соціальної ситуації розвитку людини у взаємодії біологічних, зокрема аномальних, та соціальних складових цих ситуацій. Чим повніше і різнобарвніше задовольняються потреби, тим швидше вони закріплюються як джерела активності індивіда.

Дослідження особливостей формування самоконтролю у сліпих молодших школярів у процесі виконання образотворчої діяльності (рельєфного малювання) було проведено Довгоголою К.С.

Рельєфне малювання було використане як вид діяльності, в якому наочно можна простежити характерні ознаки розвитку самоконтролю (самоконтроль швидкості, розмаху і сили графічних рухів; випереджальний, поопераційний та підсумковий самоконтроль образотворчої діяльності). У дослідженні передбачалося, що навички самоконтролю у процесі рельєфного малювання незрячі діти зможуть перенести на близькі види діяльності, що в цілому позитивно впливатиме на формування самоконтролю поведінки та формування їх особистості.

Самоконтроль у різних теоретичних положеннях психології розглядається в різних аспектах як риса особистості, акт розумової діяльності, компонент навчальної діяльності та засіб саморегуляції діяльності і поведінки. Оскільки в усіх зазначених аспектах самоконтроль виконує регулювальну роль, він наявний в усіх названих вище складових регулятивно-активувальної функції свідомості: у мотиваційно-потребовій сфері, реалізації настанов, розвиткові уваги, волі та афективної сфери.

Відомо, що в людей з глибокими порушеннями зору, які виникли в ранньому дитинстві, скорочується кількість потреб у галузі видів мистецтва, пов'язаних з візуальним сприйманням, зокрема, образотворчого мистецтва, а саме живопису та архітектури.

Порушення зору в людини створюють додаткові, іноді надмірні труднощі, тимчасово викидаючи індивіда з діяльності, негативно впливаючи на розвиток потреб, тим самим ускладнюючи умови для нормального розвитку вольових якостей. Однак, формування волі на цьому не вичерпуються.

Висновки: Виховання волі в спеціальних закладах являється необхідністю та одним з важливих компонентів навчально-виховної роботи, так як тільки при наявності достатньо розвинутих вольових якостей, наприклад, як наполегливість, цілеспрямованість, самостійність дитина з порушеннями зору може подолати больові реакції на сліпоту та труднощі, які виникають в пізнавальній, трудовій діяльності, в побуті і стати повноцінним членом суспільства.

Проте треба звернути увагу на наявність більш значних зовнішніх перешкод у дітей з порушеним зором. Вони можуть викликати у них вольове зусилля тоді, коли переживаються як внутрішня перешкода, внутрішній бар'єр, який треба подолати. Отже, вольове зусилля є особливою активністю, що має внутрішній план свідомості й спрямована на мобілізацію всіх можливостей людини.

Позитивне значення для виховання волі у сліпої людини мають цілеспрямовані вправи, пов'язані зі свідомим прагненням особистості навчитися володіти собою, опанувати вольовий спосіб поведінки. Важливою умовою розвитку волі є інтерес до самовиховання волі. Є чимало способів виховання вольової регуляції поведінки сліпої особистості в ситуаціях повсякденного життя. Кожну дію можна перетворити на вправу, якщо здійснювати її свідомо, а не за звичкою чи з почуття обов'язку.

Використана література:

1. Ильин Е.П. Психология воли - СПб: Издательство «Питер», 2000. – 288с.
2. Калинин В.К. Классификация волевых качеств // Эмоционально-волевая регуляция поведения и деятельности. Тезисы всесоюзной конференции молодых ученых. Симферополь, 1983. – С. 175-182.
3. Некрасова І. М. Вплив зорових та афективних порушень на характер спілкування дошкільників з вадами зору / І. М. Некрасова // Дефектологія : наук.-метод. жур. / [ред. В. І. Бондар]. – 2001. - №1. – С. 20-24.
4. Никандров В.В. Систематизация волевых свойств человека // Вестник Санкт-Петербургского ун-та, 1995. – № 3. – С 58-65.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии - СПб.: Питер, 2001. – 720 с.
6. Синьова Є. П. Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору: Монографія / Є.П. Синьова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 442 с.

References:

1. Ilyin E.P. Psychology the will - SPb.: "Piter", 2000. – p. 288.
2. Kalin V.K. Classification of volitional qualities//Emotional and volitional regulation of behavior and activity. Abstracts of the All-Union conference of young scientists. Simferopol, 1983. - P. 175-182.
3. Nekrasova I. M. The impact of visual and affective disorders on character of communication in preschoolers with visual impairments. / I.M. Nekrasova // Defectology: scientific and methodological magazine / [Ed. Bondar V.I.]. – 2001. - №1. – p. 20-24.
4. Nykandrov V.V. Ordering of human volitional properties// Journal of St. Petersburg university 1995. - № 3. - p. 58-65.
5. Rubinstein S.L. Fundamentals of General Psychology - SPb.: "Piter", 2001. – p. 720.
6. Synova E.P. Features of the development and education of the individual with profound visual impairment: Monograph/ E.P. Synova. – Kiev: edition National Pedagogical Dragomanov University, 2012. – p. 442.

Ярич О. Особенности изучения волевых качеств в общей психологии и тифлопсихологии

В статье представлен анализ и обобщение особенностей изучения волевых качеств, проанализированы подходы к пониманию самого понятия волевых качеств, содержания и механизма их проявления и целостной характеристики. В психологии сложились различные подходы к пониманию самого понятия волевых качеств. Условно можно выделить два подхода к классификации волевых качеств. Первый связан с определением основных функциональных проявлений, второй - по значимости для профессиональной деятельности. Отмечены внешние и внутренние факторы развития волевых качеств. К внутренним отнесены: индивидуально-типологические особенности нервной системы, возрастные и половые особенности. К внешним: различные условия жизнедеятельности и воспитания.

Разъяснены исследования современных тифлопсихологов которые показали, что волевые качества слепого ребенка развиваются с раннего возраста под влиянием воспитания и базируются на формировании ее потребностно-мотивационной сферы, а также влияние развития волевых качеств слабовидящих дошкольников особенности их эмоциональной сферы. Потребностная сфера в одних случаях, имея ограничения в зрительных стимулах, вызывает отказ от деятельности, в других, потребность (как нужда в чем-то, а в данном случае – недостаток информации) вызывает мотивацию (осознание необходимости), а в дальнейшем и мотив (обоснование решения) деятельности. Определены факторы, детерминирующие развитие волевых качеств.

Ключевые слова: свобода, волевые качества, волевые действия, потребностно-мотивационная сфера, волевые усилия, регулятивно-активувальна функція.

Yarych O. Features studying volitional qualities in general psychology and typhlo psychology.

The article presents analysis and synthesis features study volitional qualities, analyzed approaches to understanding the concept of volitional qualities, content and mechanism of their display and complete characteristics.

Psychology has developed various approaches to understanding the concept of volitional qualities, content and mechanism of their display and integrated features. Conventionally, there are two approaches to classifying volitional qualities. The first is the definition of basic functional manifestations. The second is for professional activities.

The research of modern typhlo psychologists discovers that volitional qualities of a blind child develop from an early age under the influence of education and are based on the formation of need-motivational sphere and including the impact of volitional qualities of visually impaired preschoolers on the peculiarities of their emotional sphere too.

Need sphere having limitations on visual stimuli, in some cases, causes the rejection of activities, in other cases, the need (as lacking in something, in this case - the scarcity of information) is the motivation (recognition of the need), and further motive (reasons for the decision) activity. The factors were identified that determine the development of volitional qualities.

Keywords: will, volitional qualities, volitional action, need-motivational sphere, volitional efforts, regulative function.

Стаття надійшла до редакції 04.11.2016 р.

Статтю прийнято до друку 05.11.2016 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Синьова Є.П.